

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З КРАСАВІКА 1955 ГОДА ●

● № 02 (3650) ●

● ПЯТНІЦА, 25 ЛЮТАГА, 2022

ВЫДАННЕ “ГОЛАС РАДЗІМЫ” ЧЫТАЙЦЕ Ё ІНТЭРНЭЦЕ НА ПАРТАЛЕ ZVIAZDA.BY

Шляхі-дарогі "Землякоў"
Стар. 6

Поле, Буйніцкае поле...
Стар. 7

Нарва зноў сабрала сяброў
Стар. 8

АКТУАЛЬНА

Святыні, святы і светапогляд

Беларусь прадаўжае міратворчыя намаганні дзеля таго, каб Расія і Украіна з найменшымі стратамі выйшлі з канфлікту

Раніцай 24 лютага пачалася абвешчана Прэзідэнтам Уладзімірам Пуціным расійскай спецаперацыя ва Украіне. Рэальнасць такая: ва Украіне знішчаюцца аб'екты ваеннай інфраструктуры, гінуць людзі, тысячы бежанцаў. Прэзідэнт Уладзімір Зяленскі 25 лютага аб'явіў пра ўсеагульную мабілізацыю “ў сувязі з ваеннай агрэсіяй Расійскай Федэрацыі супраць Украіны”.

На апэратыўнай нарадзе з ваеннымі, якую Аляксандр Лукашэнка сабраў раніцай 24 лютага, ён заявіў пра тое, што не было ўжо сакрэтаў: абстаноўка па перыметры заходніх і паўднёвых граніц Беларусі рэзка змянілася. У Польшчы і краінах Балты па перыметры беларускіх граніц імкліва нарошчваюцца ваенны патэнцыял. Па словах Прэзідэнта, каля Беларусі ствараюцца групы, якія павінны, увайшоўшы ў Беларусь, напасці на Расію.

Такой бачыцца ваенная і каляваенная сітуацыя з Мінска ў дачыненні да Беларусі. Заўважым, некалькі дзён таму ў мінскім Палацы Рэспублікі праходзіў урачысты сход,

прывечаны Дню абаронцаў Айчыны і Узброеных сіл Рэспублікі Беларусь. Выступаючы на ім, Аляксандр Лукашэнка папярэдзіў Запад, што не дазволіць яму ўдарыць цераз Беларусь у спіну Расіі. “Мы здраднікамі не будзем і вам не дазволім страляць у спіны рускіх людзей”, – тое падкрэсліў ён яшчэ раз і ў часе нарады. Праінфармаваў, што на выпадак, калі нехта захоча ўсё ж ажыццявіць такі манеўр, ужо распрацаваны меры ў адказ – і паказваў карту, распрацаваную беларускім Генштабам за ноч. Пры тым Прэзідэнт звярнуў увагу: частка расійскай групоўкі, якая засталася ў Беларусі пасля вучэнняў “Саюзная рашучасць”, дапаможа пры неабходнасці прыкрыць заходні напрамак. Згадаем, вучэнні праходзілі на тэрыторыі Беларусі з 10 па 20 лютага. Тое, што Беларусь можа разлічваць на расійскую падтрымку ў выпадку агрэсіі з заходняга боку, пацвердзіў і расійскі лідар. На нарадзе Прэзідэнт Беларусі прывёў яго даслоўны адказ: “Я табе абяцаю і клянуся, што любы напад, і хоць адзін, праз

24 лютага. Аператыўная нарада ў Прэзідэнта

мяжу на тэрыторыю Беларусі будзе азначаць, што яны атакуюць Расію”. Прыкладна ў 5 гадзін раніцы адбылася тэлефонная размова прэзідэнтаў Беларусі і Расіі, у часе якой Уладзімір Пуцін праінфармаваў беларускага калегу аб сітуацыі на граніцы з Украінай і ў Данбасе.

На вялікі жаль, дыпламатычнымі сродкамі не ўдалося ўтрымаць у мірным рэчышчы напружаную сітуацыю, якая складвалася доўгі час і абвастрылася вакол Украіны, Данбаса. Як мы ведаем, беларускі бок не раз ужо звяртаўся да братоў-украін-

цаў з просьбамі: давайце дамаўляцца, не даводзьце ўсё да вайны. І як пачаўся там інфавалт, бразганне зброяй, калі ў нас праходзіла планавая абарончая вучэньне “Саюзная рашучасць”, прасілі: адумайцеся, мы ж абараняем свае межы на сваёй тэрыторыі. І на ўрачыстым сходзе, прывечаным Дню абаронцаў Айчыны, не выпадкова засяродзіў увагу Прэзідэнт на сітуацыі вакол Украіны, Данбаса ды звярнуўся да ўкраінскага народа і кіраўніцтва, калі яны не перайшлі чырвоную рысу. Ён прапанаваў зрабіць так, каб славяне заўсёды жылі ў

міры і згодзе: “Усё праходзіць, не толькі супрацьстаянні, канфлікты, але і самыя страшныя войны – усё праходзіць, забываецца. Уся праблема ў тым, наколькі глыбокі шнар будзе ў сэрцах нашых славянскіх народаў пасля нашых канфліктаў. Яшчэ раз прапаную: спыніцеся, адмахніцеся ад гэтых заакаянскіх гаспадароў, ніякага шчасця вам яны не прынесуць. Як толькі вы станеце ім непатрэбныя, вас яны выкінуць на сметніцы гісторыі. А шлях наш – гэта шлях міралюбнасці і згоды”.

Не пачулі. Не ўспрынялі. Не зразумелі... Чаму? Пра тое можна шмат разважаць. Ёсць меркаванні аналітыкаў, што ўкраінскі бок спецыяльна правакаваў Расію, каб перавесці канфлікт, як кажуць, у гарачую фазу. На мой погляд, яшчэ на пачатку 2000-х ва Украіне ў сілу розных абставін пачалася мэтанакіраваная праца ў інфрапрасторы, сферы грамадскай ідэалогіі ў бок адыходу ад традыцый савецкага мінулага, супрацьстаяння з Расіяй і ўвогуле з рускім светам.

→ Стар. 3

ГОД ГІСТАРЫЧНАЙ ПАМ'ЯЦІ

Родныя артэфакты ў спадчыну

Цэнтр беларускай культуры Даўгаўпілскага гарадскога самакіравання (ЦБК) запущыў сёлета новы цыкл імпрэзаў: даследчую акцыю “Артэфакты маёй сям’і”.

Часцінкі страчанай прасторы
Падахвоціў нас распачаць найцікавейшую працу артыкул этнографі, фалькларыстыкі, акадэміка Яніны Курсітэ-Пакулэ. І вырашылі бліжэй прыгледзецца, як уплываюць сямейныя артэфакты на этнічную і нацыянальную ідэнтычнасць беларусаў. Не сакрэт: здаўна кожны з нас, пакідаючы родны дом, бярэ з сабой як неабходныя для жыцця,

практычныя рэчы, так і прадметы з сімвалічным напам’янтам. Апошнія для нас – як часцінка страчанай роднай прасторы, бацькоўскае хаты. Рэчы, узятыя з прасторы сваёй у чужую, дапамагаюць захаваць сувязі з мінулым, годна перадаць новую сучаснасць, надаючы нам сілы. Пра тое піша ў даследаванні “Свае рэчы ў чужой прасторы” Яніна Курсітэ-Пакулэ, якая вывучала сувязі з радзімай праз прадметы ў латышскіх сем’ях сялян-перасяленцаў.

У нашыя дні каштоўнасць рэчаў, вядома ж, нівелюецца. Раней было інакш. І беларусы, якія ў другой палове XX стагоддзя добраахвотна пакінулі радзіму па эканамічных і сямейных прычынах, імкнуліся і ў Латвіі зберагчы традыцыйны парадак рэчаў. У сельскай мясцовасці тое атрымлівалася лепш, а ў гарадах звыклы асабісты свет “губляўся” ў асяроддзі серыйных прадметаў. Але ж і цяпер у дамах,

кватэрах беларусаў у Даўгаўпілсе сустракаецца шмат этнічных рэчаў. Пра тое мы гаварылі на першай імпрэзе цыклу, пазначыўшы мэты акцыі: вывучыць беларускую дыяспару Даўгаўпілса праз

артэфакты нашых сем’яў, больш даведацца пра тое, на якім пакаленні повязі з гістарычнай Бацькаўшчынай у перасяленцаў перарываюцца і “старызну” выкідаюць, цалкам прыняўшы новую прастору пасялення.

Акцыя “Артэфакты маёй сям’і” стартавала ў студзені. Сабралі на яе прадметы хатняга ўжытку, якія прывезлі ў Даўгаўпілс з Беларусі іх удалыя дзеці ці спадкаемцы. Ну а паколькі, як кажуць, усе мы родам з дзяцінства, памятаем бацькоўскія хаты, то і наплыву артэфактаў чакаем немалы. Таму цыкл імпрэзаў будзе ўключаць 5 тэматычных вечараў: хатняе начынне, тэкстыль, прылады працы, фатаграфіі, кнігі і дакументы. Завершым акцыю ў майскія Дні беларускай культуры: пакажам сакральныя прадметы (абразы, малітоўнікі, крыжы) і раскажам пра іх.

Марыя Памецька з сучасным ляннага палатна

→ Стар. 4

ISSN 0439-3619

ЗАЛАТЫЯ РУКІ

Дзякуючы майстрам у краіне зберагаюцца, развіваюцца лепшыя віды й формы традыцыйнай народнай творчасці: разьба па дрэве, ганчарства, кавальства, ткацтва, вышыўка, роспіс, пляценне з саломкі...

З адкрыццём экспазіцыі рамеснікаў павіншаваў старшыня Беларускага саюза майстроў народнай творчасці Юўген Сахута: «Для суполкі гэты год своеасаблівы, юбілейны: саюзу спаўняецца 30 гадоў. Па чалавечых мерках такі ўзрост – час росквіту. І прыгожы падзея ў жыцці аб'яднання адкрываецца не менш прыгожай Рэспубліканскай выставай сучаснай народнай творчасці «Жывыя крыніцы». Дзякуючы вашым майстраўным рукам, запрашэнню Нацыянальнай бібліятэкі ёсць магчымасць у прасторнай, прэстыжнай зале паказаць, чым багатыя мы ў дачыненні да традыцыйнай мастацкай культуры. Сёння прадстаўлены работы больш чым сотні майстроў. А ў нас жа 600 майстроў толькі ў Саюзе, а колькі яшчэ «не саюзных»? Колькі дамоў рамястваў! І там дзясяткі майстроў працуюць, развіваюць мясцовыя, прыгожыя, адметныя традыцыі, якія мы з 70-х гадоў ледзь не страцілі. Цяпер сталі тое цаніць, і сёння маем другое жыццё тых традыцый. Тут прадстаўлены самыя адметныя нашы мастацкія рамяствы».

Юўген Міхайлавіч згадаў, што Беларусь – адна з нямногіх краін у Еўропе, якая зберагла і прадаўжае, развівае багатыя традыцыі народнай мастацкай творчасці. Пры тым пашкадаваў, што Нацыянальнага музея народнага мастацтва ў нас пакуль няма: «Такую культуру маем, а музея няма, на фестывалі ж не кожны дзень патрапіш». Што да згаданага Нацыянальнага музея народнай творчасці, то патрэба ў ім сапраўды застаецца, хоць у краіне каля дзясятка музеяў народнага мастацтва, ёсць Музейны комплекс старажытных народных рамястваў і тэхналогій «Дудуткі». Адапаведныя раздзелы маюць усё раённыя, абласныя краязнаўчыя музеі, Нацыянальны гістарычны і Нацыянальны мастацкі. Майстры-рамеснікі ладзіць невялічкія школы, студыі, гурткі, дзе навучаюць сваёй справе моладзь.

Скарбы з жывых крыніц

На выставе «Жывыя крыніцы» ў Нацыянальнай бібліятэцы прадстаўлена больш за 100 рэчаў, вырабленых беларускімі майстрамі

У кожнай з рэчаў, прадстаўленых на выставе, ёсць нешта цёплае, самабытнае. Алена Гарэкая і Любоў Семеш, напрыклад, напярэдадні сплялі з лазы велічэзную фігуру Ярылы, язычніка бога ўрадлівасці і кахання. Андрэй Ганчарэнка змайстраваў драўляныя фігуркі, на іх выразаў народныя прымаўкі: «Дзе дружна, там і хлеба», «Не хацеў шыць золатам – махай жыццё молагам». Ці пра рыбака: «Лавіў, лавіў, а ад ката бараніцца няма чым». Можна пабачыць на выставе і драўляныя цацкі гэтага ж

маистра. Вельмі крэатыўныя лялькі Тацяны Навумавай: кампазіцыя «Бабуліны казкі» невялічкая, але такая цёплая і сардэчная – можна гадзінамі разглядаць. І сюжэт нібыта просты: бабуля расказвае захалпальныя гісторыі, а ўнучка з ціка-

Бог Ярыла, сплецены з лазы

васю слухае.

Посуд, саламяныя вянкы ды капелюшы, ручнікі, скрыні-куфры, кошкі-карзіны, паясы з бісеру, традыцыйнае адзенне – на выставе ўсе рэчы здзіўляюць сваёй дасканаласцю. Як прызналіся на прэзентацыі яе арганізатары, экспанаты ёсць адлюстраванне сапраўднага Шляху Жыцця беларусаў. За кожным прадметам, вырабам – ці то жыццёвая сітуацыя, ці то шчаслівая сустрэча, ці то роздум у адзіноце. Стваральнікі выставы маюць надзею, што ў кожным, хто ні прыйдзе на яе, узварушацца запаветныя струны душы, адгукнуцца радасцю, абудзіць пачуцці ды ўспаміны з дзяцінства.

Выстава «Жывыя крыніцы» будзе працаваць да 24 ліпеня: ёсць час, каб пабачыць яе ўсім, каму цікавыя народныя майстры, іх творчасць. І можна будзе многаму павучыцца ў майстроў: пройдучь прэзентацыі, майстар-класы па стварэнні цацак з саломкі, паштовак з выцінанкай і цікавыя сустрэчы.

Ганна Лагун

Выстава ў Нацыянальнай бібліятэцы адкрытая да 24 ліпеня

ВЕСТКИ

У РІК імя Канфуцыя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта

Прайшла рабочая сустрэча кіраўніцтва Выдавецкага дома «Звязда» ў Рэспубліканскім інстытуце кітаязнаўства імя Канфуцыя

Дырэктар РІК імя Канфуцыя БДУ прафесар Анатоль Тозік прадэманстраваў з аўдыторыямі, заламі для канферэнцый і працы ў анлайн-рэжыме, бібліятэкай Інстытута. Пасля прайшлі перамовы, у якіх прынялі ўдзел дырэктар – галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Аляксей Карлюкевіч, намеснік дырэктара Выдавецкага дома «Звязда» – галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва» Аляксей Чарота, намесніца дырэктара РІК імя

Канфуцыя БДУ спадарыня Лю Сулін.

Дасягнута дамоўленасць пра арганізацыю мерапрыемстваў з удзелам ВД «Звязда» на пляцоўцы РІК імя Канфуцыя БДУ, скіраваных на прапаганду і развіццё беларуска-кітайскіх літаратурных і культурных сувязяў. Запланаваны спецыяльны «кітайскі» выпуск газеты «Літаратура і мастацтва». Прафесар Анатоль Тозік адзначыў зацікаўленасць Інстытута ў ўдзеле яго супрацоўнікаў, выкладчыкаў у арганізацыі перакладчыцкай справы ў галіне мастацкай літаратуры. Асобна Анатоль Афанасьевіч звярнуў увагу на вартасці перакладу паэзіі, прозы Кітая з мовы арыгінала.

У новы будынак па вуліцы Рэвалюцыйнай, 11 Рэспубліканскі інстытут кітаязнаўства імя Канфуцыя пераехаў у верасні 2019 года

Выдавецкі дом «Звязда» на працягу некалькіх гадоў досыць уважліва да прадстаўлення кітайскай літаратуры ў Беларусі на беларускай і рускай мовах. Паўны адрэзак часу выходзіла кніжная серыя «Светлы знак: паэты Кітая». Пачатак ёй паклалі зборнікі вершаў Ван Вэя, Лі Бо, Ду Фу, Ай Ціна, выданыя ў 2014 – 2015 гадах у перакладзе на беларускую мову. Пабачыла свет і анталогія ранейшых перакладаў кітайскай прозы і паэзіі «Стагоддзе на знаёмства». Былі рэалізаваны таксама іншыя беларуска-кітайскія выдавецкія ініцыятывы.

Сяргей Шычко

ГАРАЧЫЯ ТЭМЫ

Рэфэрэндум. Поўны ход!

Канстытуцыйны рэфэрэндум ідзе поўным ходам, асноўны дзень галасавання – 27 лютага.

Нагадаем, што датэрміновае галасаванне на рэфэрэндуме па Канстытуцыі стартвала ў Беларусі 22 лютага, яно праходзіць з 26-га ўключна. Загадзя могуць прагаласаваць выбаршчыкі, якія па розных прычынах не змогуць тое зрабіць у асноўны дзень правядзення рэфэрэндуму: 27 лютага. Усяго ж на тэрыторыі Беларусі створана 5510 участкаў для галасавання. Працуюць яны ў тым ліку і ў санаторыях, прафілакторыях, дамах адпачынку, бальніцах ды іншых арганізацыях аховы здароўя, у стацыянарных умовах, ваенскіх часцях.

Участкі для галасавання цяпер адкрытыя з 10.00 да 14.00 і з 16.00 да 19.00. Прычым не трэба ніякага афіцыйнага пацверджання прычыны, па якіх грамадзянін не можа прагаласаваць у асноўны дзень. Бюлетэнь выбаршчык можа атрымаць па паштарце, а таксама пры прадаўжэнні ваеннага білета (для ваеннаслужачых тэрміновай службы), службовага пасведчання работніка дзяржоргана (арганізацыі), праваў кіроўцы. І пенсіённыя пасведчаны, пасведчаны інваліда (пры наяўнасці фатаграфіі), студэнцкія білеты можна прадаўжаць.

На цяперашні рэспубліканскі рэфэрэндум вынесена адно пытанне: ці прымаеце вы змяненні і дапаўненні Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь?

Гэтая тэма па-ранейшаму застаецца адной з асноўных у беларускіх СМІ, відэасюжэтах тэлеканалаў. На выбарчых участках, як паведаміў журналістам Старшыня Цэнтральнай камііі Рэспублікі Беларусь па выбарах і правядзенні рэспубліканскіх рэфэрндумаў Ігар Карпенка, працуе больш за 44 тысячы нацыянальных назіральнікаў і 160 міжнародных. Пры тым, паводле нашых звестак, сярод апошніх ёсць і супляменнікі – беларусы замежжа.

Дапамога ў бядзе

Пасольства Беларусі ў Украіне і Галоўнае консульскае ўпраўленне МЗС прадаўжаюць аказваць пасілыяе спрыянне грамадзянам Беларусі, якія цяпер знаходзяцца ў Украіне.

Міністэрства замежных спраў запасуціла для такіх мэтаў гарантую лінію. Тэлефоны: +38 050 406 23 30; +375173794771 і +375173792673. Электронная пошта: consul@mfa.gov.by. Ё стане на поўдзень 25 лютага па Мінскім часе да беларускіх дыпламатаў звярнулася па дапамогу больш за паўтары тысячы чалавек.

На працягу мінулых сутак грамадзяне Беларусі пакідалі Украіну праз пункты пропуску на беларуска-ўкраінскай мяжы Новая Рудня і Новая Гута. Усяго мяжу перасеклі некалькі соцень чалавек. Цяпер пункты пропуску застаюцца адкрытымі, разам з тым пад'езды да іх з тэрыторыі Украіны ў сілу разбурэння дарожнай інфраструктуры вельмі складаныя і не заўсёды беспечныя. МЗС звяртае ўвагу, што ў сумежных з памежнымі пераходам Новая Рудня раёнах назіраецца эскаляцыя сітуацыі – просьба ўлічваць тое пры планаванні маршрутаў. Захоўваецца і магчымасць выезд праз тэрыторыю суседніх з Украінай Мадловы (напрамак Магілёў-Падольскі), Польшчы (але там шматтысячныя аўтачэргі) і Славакіі (напрамак Ужгарада).

МЗС заклікае ўсіх беларускіх адмяніць запланаваныя павезкі ва Украіну да стабілізацыі абстаноўкі. Актуальнымі застаюцца рэкамендацыі МЗС: прытрымлівацца ўстаноўленых ва Украіне мер бяспекі і прыслухоўвацца да рэкамендацый мясцовых улад па гэтым пытанні.

Шадрытаваў Іван Ждановіч

АКТУАЛЬНА

Святыні, святы і светапогляд

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

І ў масавай свядомасці жыхароў Украіны паступова складваўся “вобраз ворага” з усходу. Што характэрна: усе савецкія святы там скасавалі. Мая калега, як гаварылі ўчора пра вайну, заўважыла: яшчэ ў 2015-м яна павіншавала стрыечную сястру, якая жыве ва Украіне, са святам, з Днём Перамогі – а ў адказ атрымала: “Для каго свята, а для каго і не?”. А яны ж абедзве – крэйныя ўнучкі дзёда-франтавіка, на яго руках гадаваліся. Але палітэхналогіі зрабілі сваю справу: нашай, “беларускай” памяці пра вайну ў той жанчыне ўжо няма. Ёсць, відаць, іншы светапогляд, іншыя святыні, іншыя святы.

А ў нас якраз сёлета: Год гістарычнай памяці. Зберажэнне лепшых традыцый – гэта ж так разумна і лагічна. Дзя папулярнага развіцця грамадства, кожнага жывога арганізма ў нашым свеце. Хіба што рэвалюцыянерам патрэбна парушыць усё “до основанья”, каб нешта збудаваць – песню савецкую памятаем. Аднак занадта шмат ахвяр, пакут прыносіць ломка “старога”, ды і “новае” пасля рэвалюцый, у тым ліку і “каляровых”, “майданаў”,

ідзе з перакосамі-перагінамі. Таму беларусы, разбудоўваючы сваю дзяржаву, з паваяй стаяцца да папярэднякаў, абралі тактыку пераемнасці, зберажэння і ўдасканалення зробленага раней. Сярод традыцый з савецкага мінулага, якія ў нас прадаўжаюцца – і Дзень Перамогі, і Дзень абаронаў Айчыны...

Дык што ж атрымаваецца: хто забываецца на свае традыцыі, не шануе свае святыні, не адзначае свае святы – атрымае ўрэшце вайну?!

Першая вестка пра бяду прыйшла ў нашу сям’ю ранішэй з Украіны: жончына сяброўка па Кіеўскім універсітэце напісала, што ў Кіеве чуваць выбухі, што “беларусы з рускімі распачалі вайну”. Жонка ёй па Вайберы: ты што, мы ж ніколі, ніколі не будзем з вамі ваяваць! Та я ў адказ: “Вы жывеце в карцінках, которые вам рисуют. На тех дорогах, по

Мінск, Плошча Перамогі. Ганарова вярта старшакласнікаў ля Вечнага Агню на пасту №1.

которым вы ехали к нам, уже с 5 утр адут кровопролитные бои. Ваши военные вместе с москвитями стреляют в наших пограничников и военных! Это вы, без вашего согласия, живете в несправедливом информационном пространстве. Читайте мировые новости, а не то, что что написано в Кремле. Нас пришли всех уничтожить! Читайте мировые СМИ или украинские”.

Так, вайна ў інфармацыйным полі даўно развязаная. На нядаўнім урачыстым сходзе Прэзідэнт звярнуў увагу, што

ў народзе ёсць пытанне: будзе вайна ці не. На што адказаў, што вайна супраць нас ужо ідзе. Гібрыдная вайна – гэта сучасная вайна: бліцкрыг, ціск праз СМІ, а затым эканамічная вайна, якая выяўляецца праз санкцыі. “Празмерныя санкцыі – гэта ўдушэнне любой дзяржавы і народа. Яны могуць паставіць любую дзяржаву на мяжу гарачай вайны. Так што гэтая вайна ідзе”.

І, дарэчы, пра “вашых ваенных разам з маскавітамі”... На нарадзе Аляксандр Лукашэнка заявіў, што ваеннае кіраўніцтва Украіны было папярэджанае пра магчымую расійскую спецаперацыю, ды не зрабіла ніякіх крокаў, каб яе пазбегнуць. Потым па ходзе нарады нібы прамы адказ даў жончынай сяброўцы: “Вось я прачытаў: “Каля 5 раніцы дзяржграніца Украіны на ўчастку Расіі і Беларусі падвергнулася нападу з боку расійскіх войскаў, якія падтрымліваюцца Беларуссю”. Мярзотнікі краінай! Нашы войскі ніякага ўдзелу не прымаюць у гэтай аперацыі!” Каму верыць – думаю, зразумела: канфлікту на межах Беларусі з Украінай няма. Як і на дарогах з Гомяля ў Кіеў, па

якіх мы ездзілі да ўкраінскіх сяброў. Але той рубж Беларусі падмацавала. Як паведаміў пасля нарады Прэзідэнт у размове з журналістамі, туды выведзены 5 батальёна-тэхнічных груп, і паграніцкай ўмацаванія. Да таго ж прэзідэнт Беларусі і Расіі гаварылі пра тое, як сучаснай ваеннай тэхнікай прыкрыць гэты напрамак: “Мы сёння з ваеннымі парайміся, і бачым, што туды нажарана было б паставіць “Іскандеры” і недзе паставіць дывізіён-два С-400. Каб мы да Берліна фактычна маніторылі сітуацыю. Таму што С-400 “Триумф” бачыць гэта ўсё. Гэта такая зброя, ад якой заўсёды цверзаюць нашы супернікі”.

Спыненне сілавых дзеянняў супраць рэспублік ЛНР і ДНР, недапушчэнне ўступлення Украіны ў НАТО і дэмілітарызацыя краіны – гэта, на думку беларускага Прэзідэнта, папярэднія ўмовы для перамогі Расіі з Украінай. Аляксандр Лукашэнка прапанаваў правесці іх у Мінску. На аперацыйнай нарадзе так і сказаў: “Мы славяне, тры славянскія народы. Давяйце сядзем і вырашым свой лёс на будучыню, назаўсёды”.

НЕЛЬГА ЗАБЫЦЫ

Даніна памяці ахвярам вайны

На пачатку года Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка падпісаў Закон “Аб генацыдзе беларускага народа”. На тое, каб гістарычная праўда пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны была несканжонай, даступнай для моладзі, скіраваны намаганні ўсяго беларускага грамадства.

Прэс-канферэнцыя “Гістарычнае мінулае беларускага народа: недапушчальнасць скажэння вынікаў Вялікай Айчыннай вайны. Захаванне народнага адзінства, суверэнітэта і тэрытарыяльнай цэласнасці дзяржавы” прайшла ў мінскім Доме прэсы напрыканцы студзеня. У ходзе яе кіраўнік следчай групы па расследаванні крмінальнай справы аб генацыдзе – начальнік упраўлення Генеральнай пракуратуры Беларусі Валерый Талкачоў адзначыў: “Наша праца па справе аб генацыдзе дае магчымасць супрацьдзеінічаць агрэсіўнаму ціску перш за ўсё на нашу моладзь, на пакаленне, якое вырасла ў мірны і спакойны час. Генпракуратура ініцыюе правядзенне інфармацыйнай, асветніцкай, вучэбна-выхаваўчай працы па фарміраванні ў непаўналетніх належнай маральнай і грамадска-палітычнай пазіцыі ў дачыненні да падзей і вынікаў Другой сусветнай вайны, фундаментальных каштоўнасцяў грамадства, захавання гістарычнай памяці, у тым ліку і з уключэннем адпаведных заняткаў у навучальныя праграмы”.

Пра тое, якая ўвага сёння надаецца вывучэнню падзей мінулай вайны ва ўстановах адукацыі, распавяла на імпрэзе Алена Мох, загадчыца лабараторыі гістарычна-грамадска-культурнай і сацыякультурнай адукацыі Нацыянальнага інстытута адукацыі НАН Беларусі. Яна звярнула ўвагу, што цяпер у беларускіх падручніках па гісторыі ёсць сістэмны пераказ падзей Вялікай Айчыннай: “Навучэнцы даведваюцца, якое значэнне мелі аба-

Рэчы з апошніх раскопак на выставе ў Дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны

рончыя баі на тэрыторыі Беларусі летам 1941-га, пра такія паняцці, як генацыд, калабаранства, карныя аперацыі”. Алена Мох прадставіла навучальны дапаможнік для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі “Вялікая Айчынная вайна савецкага народа (у кантэксце Другой сусветнай вайны)”, выданыя пад рэдакцыяй акадэміка Аляксандра Кавалені. У выданні ёсць звароты да тэм палітычнага генацыду, рабаўніцтва і насілля, змешчана карта з пазначанымі на ёй найбольш буйнымі канцлагерамі ў месцах масавага знішчэння савецкіх грамадзян на акупаванай тэрыторыі Беларусі. У бліжэйшы час дапаможнік будзе дапоўнены і перавыдадзены.

На думку Алены Мікалаеўны, у школьных праграмах па гісторыі для вывучэння тэмы Вялікай Айчыннай вайны адведзена дастаткова часу. Да таго ж супрацоўнікі Інстытута раяць настаўнікам праводзіць дадатковыя заняткі “Наш край у гады Вялікай Айчыннай вайны” з выкарыстаннем краязнаўчых матэрыялаў, гістарычна-дакументальных хронік гарадоў і раёнаў “Памяць”, наведваць з вучнямі музеі. “Сучасная школа шукае розныя формы і сродкі вывучэння гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, і сярод іх не толькі ўрокі”, – адзначыла Алена Мох. У прыклад прывяла рэспубліканскі

патрыятычны марафон “Глядзі і памятай”, праведзены летась Нацыянальным інстытутам адукацыі. Навучэнцам прапанаваў прагледзець савецкія і сучасныя фільмы пра гісторыю Вялікай Айчыннай і склаці іх у некалькі блокаў: “Маральны выбар на вайне”, “Стан жанчыны ў гады Вялікай Айчыннай вайны”, “Стан дзяцей на акупаванай тэрыторыі Беларусі”, “Беларусь непакараная” ды іншыя. Свае ўражанні ў відэароліках і ў вучні адлюстравалі ў відэароліках і кінаплакатах, якія змешчаны на сайце Нацыянальнага інстытута адукацыі. Сёлета ва ўстановах адукацыі запушчаны новы праект: будуць наведваць старшакласнікі установы грамадзянска-патрыятычнага кірунку – Мемарыяльны комплекс “Хатынь”, “Брэсцкая крэпасць-герой”, Беларуска-дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ды іншыя, каб даведацца больш пра падзеі вайны. Тым не менш, па словах Алены Мох, маладым людзям сёння не хапае неспарэдных зносін з удзельнікамі вайны, якіх з намі усё менш і менш. Менавіта сустрэчы з імі раней дапамагалі моладзі правільна разумець і ўсведамляць падзеі з мінулага.

Для дзейнасці Інстытута гісторыі НАН Беларусі знакавы той факт, што 2022-ы аб’яўлены ў краіне годам гістарычнай памяці. “Мы падрыхтавалі прапановы аб правядзенні больш чым дзесяці навуковых канферэнцый як у Мінску, так і ў рэгіёнах, напрыклад, у Сянно (Віцебшчына) і Ашмянах (Гродзеншчына), плануем правядзенне іншых. Нядаўна Нацыянальная акадэмія навук аб’явіла рэспубліканскі Конкурс творчых работ, прысвечаных Году гістарычнай памяці. Работы прымаюцца ў форме навуковых даследаванняў, публіцыстыкі, эсэ, успамінаў, прозы і пазіі”, – расказаў Станіслаў Юрэнкі, намеснік дырэктара

па навуковай рабоце Інстытута гісторыі. Да таго ж у Інстытуце запушчана спецыяльная акцыя “Народны летапіс Вялікай Айчыннай вайны: успомнім усіх”. Прэзентацыя першай кнігі, выдзенай пад аднаіменнай назвай, прайшла летась у ліпені, у выдавецтве і другая кніга. Гэта ўспаміны людзей пра сваіх продкаў, якія неспарэдна ўдзельнічалі ў падзеях вайны.

Апошнім часам і Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны актыўна займае дзейнасць. 20 студзеня Генпракуратура Беларусі перадада ў музей рэчавыя доказы па крмінальнай справе аб генацыдзе насельніцтва Беларусі ў часы вайны і пасляваенны перыяд. Яны былі знойдзены ў ходзе следчых дзеянняў пракуратуры восенню 2021-га ва ўрочышчы Уручка – цяпер тэрыторыя Мінска. Перададзена 97 прадметаў, сярод іх гільзы, адзенне, абутак, манеты, гадзіннікі ды іншыя рэчы. “У нашых экспазіцыях ёсць шмат прадметаў, якія могуць расказаць і пра генацыд беларускага народа, і пра яго подзвіг”, – сказаў на прэс-канферэнцыі дырэктар музея Валерый Надтачаеў. – Мы імкнемся ўкараніць у паўсядзённую практыку і дасягненні нашай гістарычнай навукі”. На думку Валерыя Мікалаевіча, разумець праўду пра вайну трэба вучыць у першую чаргу маладых людзей. Як яна была развязана, хто з кім ваяваў, чаму сёння робяцца спробы скажэння гістарычнай праўды? На такія ды іншыя пытанні трэба даваць абгрунтаваныя адказы.

Каб увекачыць памяць пра нашых родных і блізкіх, якія былі знішчаны фашыстамі, у Беларусі будзе створаны мемарыяльны комплекс ахвярам генацыду ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Распрацаваны адметныя памятны знак ахвяр генацыду. Імёны ж ахвяр будуць унесены ў вялікую “Кнігу Памяці Рэспублікі Беларусь”.

Ганна Лагуна

Родныя артэфакты ў спадчыну

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)
 Ветэран культурнай сферы Яўгенія Гуляева з настальгіяй распавяла гісторыю нямецкага баяна: дастаўся ёй у спадчыну ад бацькі. А той купіў рэч на рынку ў пасляваеннай Ленінградзе, прадаўшы ўраджай мёду і яблыкаў са свайго саду з-пад Браслава. Той баян цудоўным чынам паўплываў на лёс беларускі: з ім юная выпускніца паехала вучыцца ў Гродна, потым перавозіла на новыя месцы жыхарства. Музынструмент цудоўна захаваўся. Другі прадмет-артэфакт са збору спадарыні Яўгеніі – драўляная хлебніца, інкруставаная саломкай. Гэта падарунак ад уладзячых экскурсантаў, згадка пра даўняе падарожжа па гарадах Беларусі. З часам прадметы з кватэры ўладальніцы перамясціліся ў музейную хатку ЦБК.

Іосіф Раманоўскі расказаў: ягоны дзед, майстравіт селянін Альбін, сам рабіў усю “сталіярку” для сваёй гаспадаркі ў Пастаўскім раёне. Пазней розное крэсла, футляр для будзільніка, куфар і куфэрак пераехалі ў Даўгаўпіліс. Някідкая з выгляду, невялікая драўляная скрынка спадабалася дачцэ Іосіфа, Ілоне. І рэч перайшла да чацвёртага пакалення роду. Куфар атрымаў новае жыццё: быў па-майстэрску адрэстаўраваны рыжскім мастаком, чырванадрушчыкам Васілём Малышчыцам. У ім па-ранейшаму захоўваюцца прылады: ужо не старыяны, а малявальныя. Частка рэчў на час пераехала ў музей ЦБК.

Цяпер на выставе з куфрам суседзіцы сталовы камплект: графіні і шклянчкі, інкруставаныя саломкай. Такі падарунак некалі зрабілі калегі Марыі Памецьцы, цяперашняй супрацоўніцы ЦБК, калі яна была маладой настаўніцай у адной з сельскіх школ Гродзеншчыны. Драўляная шкатулка, распісаная ўручную кветкамі, – таксама з прадметаў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Такі падарунак

форме рыбкі з пазалотай, радня падарыла на вяселле маладой сям’і Іны Валюшкі гадоў 50 таму. Кошт па тых часах: 4 рублі 35 капеек. Скульптура зберагаецца ў родзе ўжо ў чацвёртым пакаленні, а вось Рыжскага фарфаравага заводу, як і згаданага ўкраінскага, таксама даўно няма. Пра тое гаварыла на імпрэзе Іна Валюшка.

Сапраўдным рарытэтам сталі цяпер ляміявыя валёнкі ручной работы. Лілія Воранава ў халодныя дні носіць гэтыя мамыны валёнкі па хаце. А навагоднюю ёлку ўпрыгожвае даўнімі шклянчымі цацкамі, прывезенымі з бацькоўскае хаты, з Мёрскага раёна. Пра тое быў яе кранальны аповед.

Так і гутарылі мы пра дарагія

ЦБК: тканья, вышытыя, звязаныя абрусам, ручнікі, тканья дываны, наўлечкі (навалачкі), кашулі, хусткі, сурвэткі, карціны... Рэчы з бабуліных куфраў і матчыных шафаў мы яшчэ беражліва захоўваем у Даўгаўпілісе як “связаныя нітку” з роднай Башкаўшчынай.

Кіраўніца Цэнтра беларускай культуры Жанна Раманоўская

Юры Галоўка паказвае, як працаваць з рубелем

для нас рэчы, пра род свой, бацькоў, Башкаўшчыну на Вадохрышча. Светлай, хоць і трохі ў мінорным ладзе, атрымалася сустрэча. Гучалі ва ўнісон размовамі і песні харавой капэлы “Спадчына” ды фальклорнага гурта “Купалінка”.

Жанна Раманоўская, кіраўніца Цэнтра беларускай культуры, г. Даўгаўпіліс

Скарбы з матуліных куфраў

адзначыла, што цыкл “Артэфакты маёй сям’і” вылікаў цікавасць у грамадстве, асабліва беларускай грамадзе. На гэты раз мы звярнулі ўвагу на тэкстыль: нацыянальны і персанальны. Пэўна што найвядомы прыклад гістарычнага тэкстылю беларусаў – гэта знамяціныя слудкі паясы. Іх вядомасць пашырыў верш “Слудкія ткачыкі” Максіма Багдановіча, які стаў песняй дзякуючы Уладзіміру Мулявіну. Паводле ўспамінаў выпускнікоў Дзвінскай (Даўгаўпіліскай) дзяржаўнай беларускай гімназіі (дзейнічала ў 1922-38 гадах), у яе сценах былі ўзоры падарных слудкіх паясоў з калекцыі брагату Луцкевічаў (Вільня). Гісторыя артэфактаў пасля закрыцця гімназіі невядомая, гэтую загадку яшчэ трэба раскрыць. Як выглядае слудкі паяс – тое можна ўявіць сабе па фрагменце гістарычнай рэканструкцыі: яе ў ЦБК падарыла дэлегацыя ўрачоў з Беларусі.

Яшчэ адна цікавая гістарычная загадка – хвартушкі, якія ЦБК падарыла ўнучка Сяргея Пятровіча Сахарова: педагога, фалькларыста, грамадскага дзеяча, дырэктара Дзвінскай беларускай гімназіі, 100-годдзе якой мы будзем адзначаць сёлета. Па ўспамінах Ноны Ахметуллаевай, гэтыя два дзвяночыя хвартушкі вышылі Ірына і Галіна, дачкі Сяргея Пятровіча, якіх ён з дзяцінства прывучаў да беларускай этнаграфіі. Што за ўзоры на хвартушках – можна паспрабаваць разгадаць пры дапамозе энцыклапедыі “Беларускі народны арнамент” (1953), якую ЦБК перадала жыхарка Даўгаўпіліскай у памяць пра сваю маму. Яшчэ адзін хвартуш надзвычай вытанчанай работы (меркавана мардоўскі) прывёз Сяргей Сахароў з Казахстана, дзе ў лагерах быў

Палацкам і Беларуссю. І яраз такой шчымылай тэме на імпрэзе прывяціла песню “Бераг белых буслоў” харавая кагэла “Спадчына” (мастацкі кіраўнік Сяргей Братуеў).

І паводле сізнара вечарыны з даўніны перанесліся мы ў больш блізкія часы: пачалася “эстафета ўспамінаў”. Лілія Воранава з Шаркаўшчыны з вялікай цеплынёй згадала сваю маму, якая была майстэрхай на ўсе рукі. Вось яны, яе абрус, ручнікі, сурвэткі, дываны, вышытыя і звязаныя ў самых розных тэхніках, карункі ды нават карціны. Матчынымі ручнікамі сама Лілія дабраслаўляла на вяселлі сына з нявесткай і падавала на адным з іх вясельны каравай. А Юры Галоўка прывёз нямала каштоўных артэфактаў з малой радзімы, Ушацкага раёна Віцебшчыны: сурвэткі, вышыўкі-пано, дыван “пасавік” паўвекавой даўніны. Да таго ж Юры паказаў,

Мікалай Паўловіч і яго аўтэнтычная кашуля

як даўняе прасавалі біліны: пры дапамозе драўлянага валіку і рэле (пральніка) з музейнай экспазіцыі ЦБК. Потым Ніна Прусакова, родам яна з Мёрскага краю, паказвала свае даўнейшыя рэчы, згадвае раньняе дзяцінства: вялізныя ванны з журавінамі ды мякі з ляснымі арэхамі на печы. Тыя карцінкі па гэты час жывуць у яе памяці.

У былой браслаўчанкі Рэгіны Родзікавай свае ўспаміны. Яна паказала прабабулін дыван, старадаўнюю бабуліну вышыўку ды вялізную ваўняную хустку: яраз у ёй каліс Рэгіну забірлі з радзімнага дома. Ніна Юхноўская расказвала пра вялікую вязаную сурвэтку і ма-

ленькія – з рышэльле – для этажэркі. Рэчам больш за 70 гадоў, яны цудоўна зберагліся. Мы ведаем, што ў пасляваенных беларускіх вёсках ведалі цану працы і рэчў, якімі жанчыны імкнуліся ўпрыгожыць свой аскетны побыт. Вялічэйшая Анкіна з Верхнядзвінскага раёна з дрэжыкамі ў голасе дэманстравала прыгожую ваўняную маміну кашулю, вышытую мамай 75 гадоў таму вяселькам ды прачынала ў тэму верш свайго роднага брата. Сувой палатна з лёну, якому болей за 100 гадоў, і вышываную ільняную кашулю свайго цесця з Браслаўшчыны паказаў Мікалай Паўловіч. Дарэчы, кашулю гэтую з пясам агранае Мікалай як самую святочную.

Вялічэйшая Ліпінская прадставіла артэфакты з Пастаўскага раёна: вышытыя мамай наўлечкі ды жалобны дыван, вышыты падзюга – цяпер гэта экспанат музейнага паяку ЦБК. Інэса Казлоўская прывезла з Гомеля сваю дзіўную суценку, якую насілі таксама яе маленькая дачка. Па гэты час Інэса беражліва носіць маміну ільняную суценку ды кофтанку, прывезеную мамай з Юрмалы гадоў 50 таму: вінтажная, стыльная класіка. А спартыўная футболка з гербам Беларусі нагадвае Інэсе аб працы настаўніцай па фізкультуры на Башкаўшчыне. Яўгенія Заліўская, родам з Брэстшчыны, паказала мноства вышытых крэйжыкам карцін, карункі ды палатно, якія дасталіся ад маш. Зінаіда Сіліна нарадзілася ў Залессі, побач з вядомай цяпер сядзібай Агінскіх: Гродзеншчына. Прывезла адтуль сурвэткі, накілі ў тэхніцы рышэльле, вясельныя ручнікі, маміну хустку са стогадовай гісторыі. Мама яе была ўмевай краўчыкай, абшывала ўсю акругу. І родны мой Астравецкі край на Гродзеншчыне таксама багаты на традыцыйнае ткацтва, вышыўкі. З роднай хаты я прывезла вялікія скрупкі тканай дарожкі, сувой льнянога палатна, вытканыя рукамі мамы. Ручніком з вышытымі мамінымі ініцыяламі некалі, у далёкім дзяцінстве, мы выпірліся ў лазні. А матуліна хустка па гэты часнаме, калі трэба стварыць належны вобраз на многіх імпрэзах ЦБК. І Галіна Сантоцкая родам з Астравецшчыны з мястэчка Міхалішкі. Яна прывезла ў Даўгаўпіліс тканья дываны, ручнікі, абрус. Аднаму ручніку з вышытымі бабулінай яе ж ініцыяламі каля 150 гадоў.

Вечарына слаўная атрымалася, душэўная. Трымаючы ў руках блізкі нам рэчы, гаварылі мы пра павязі з родам, народам, пра цёплую матуліных рук і майстэрства бацькоў. Сыходзіліся ў думцы: такія рэчы – наша этнічная каштоўнасць, неацэнныя радкі ў гісторыі кожнай беларускай сям’і. Таму іх трэба зберагчы, перадаць нашчадкам разам з паданымі роду. Асабліва актуальна тое ў Год гістарычнай памяці ў Беларусі.

Наступная наша сустрэча ў пільны ахвоты “Артэфакты маёй сям’і” будзе прысвечана фатаздымкам, дакументам і кнігам, пройдзе 16 сакавіка ў ЦБК. Рыхтуемся!

Марыя Памецька, металыстка ЦБК, г. Даўгаўпіліс
 Фотаздымкі аўтару

ад таты на 8 Сакавіка атрымала калісці школьніца Жанна Раманоўская. Другі яе прадмет з родавага гнязда на Полаччыне – белы парцеляваны штоф у выглядзе пэўніка з пазалотай. Ёмістасць бераглася ў доме, не выкарыстоўвалася па прызначэнні, з 1960-х захоўвалася ў буфэце за шклом як падараны “прадмет раскошы”. Такія рэчы выпускаў Гарадніцкі фарфарава завод (Украіна). Палобны ж графіні, толькі ў

Штыгас, тканас, вязанас, вышыванас...

Чарговая, 2-я імпрэза культурна-даследчай акцыі “Артэфакты маёй сям’і” прысвечана была розным тэкстыльным вырабам, які зберагаюць памяць пра родныя традыцыі, саму Беларусь. Фалькларыстка Яніна Курсітэ-Пакулэ слухна заўважыла, што “нашы рэчы – працяг нас саміх”. Тое пацвердзіла і выстава разнастайных тэкстыльных вырабаў у

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Што наткалася – прапраўнучцы дасталася

У Курганскім абласным краязнаўчым музеі працавала выстава з сямейных рэліквій, якія зберагае Людміла Урванцава – кіраўніца Нацыянальнага культурнага цэнтра беларусаў Зауралля “Батькавіна”, сёлетняя юбілярка

Не скарэт: менавіта жанчыны ў нашым свеце найбольш паважліва ставяцца да народных, сямейных традыцый. Праз іх сэрцы, розумы ды працу рук перадаецца наступнікам своеасаблівы “культурны код”, і лес Людмілы Рыгораўны – таму пацвярджэннем. Наша рэдакцыя даўно з ёй у творчай супрацы, але ж ведаем пра яе няшмат. Выхтуючы тэкст, я знайшоў “базавую” інфармацыю... на сайце Упраўлення МУС Расіі па Курганскай вобласці. Наша супляменніца ўваходзіць “в Общественный совет при УМВД со звана 2019–2022 гг.”. І сёлета ў кіраўніцы “Батькавіны” – юбілей: нарадзілася 21 снежня 1952-га. У спадарыні Людмілы шмат грамадскіх абавязкаў: кіруе беларускай суполкай (якой сёлета будзе 20 гадоў!), уваходзіць у суполку “Союз-интеграция братских народов” (Цюмень), сябар праўлення ФНКА Беларусы Расіі, сябар Каардынацыйнага савета па абароне правоў спажываўцоў пры Урадзе Курганскай вобласці ды міжведамаснай Камісіі па пытаннях садзяння развіццю спажывацкага рынку вобласці. А яшчэ – сябар прэзідыума савета Асамблеі народаў Зауралля.

Людміла Урванцава (трэцяя злева) і яе сябры

на-педагагічны факультэт. Працаваць пачала з 17 гадоў – з 1969-га: майстам вытворчага навучання і майстрам АТК. У 1973-96-х была інжынерам-тэхнолагам на Курганскім машынабудаўнічым заводзе, і потым два гады там жа – намесніцай дырэктара па агульных пытаннях. Досвед упраўленчай працы ў Людмілы Рыгораўны вялікі. У 1998 – 2003 гадах была выканаўчым дырэктарам “Курганскага саюза спажываўцоў”, і яшчэ па 2014-ы працавала ў “Правымі цэнтрамі абароны спажываўцоў”. Адзначана ўдзячнымі пісьмамі – як Адміністрацыі горада і вобласці, так і Міністэрства Беларусі, ганаровымі граматамі Губернатара Курганскай вобласці ды Пасла Беларусі ў Расіі Гара Пётрышынкі.

Цяпер – пра выставу “Что наткалось, то и в приданое досталось”, якая працавала ў фае абласнога Краязнаўчага музея. Экспанаваліся на ёй самаробныя карункі, ручнікі, падзоры, абрусы ды іншыя рэчы, што ўпрыгожваюць побыт. Гэта, патлумачыла ў пісьме ў рэдакцыю Людміла Урванцава, прыданае ад Таццяны Мікітаўны Старавойтавай, якое перайшло ёй у спадчыну. Людміла – прапраўнучка майстрых, захавальніца родавых скарбаў. З-за каронавірусных абмежаванняў не так шырока ўсё прайшло, як задумвалася. Ды ў інтэрнце можна паглядзець выставу ў анлайн-фармаце. Здымкі, відэа з прэзентацыі, на якой хораша выступілі сямейны дуэт Лушнікавых і ансамбль беларускай песні “Журавушка”.

Вось што згадала пра сямейныя рэліквіі мама Людмілы Урванцавай – Варыяціна Мікітаўна Сініцына: “З яркіх успамінаў майго дзяцінства – паездкі да маёй прабабулі. Яна расказвала пра сваю маму (Таццяну Мікітаўну Старавойтаву),

пра дзёда Данілу: нарадзіўся ён, памятаю, у 1899-м у Гомелі. Сям’я тады жыла ў вёсцы Гродзенскай вобласці: ці то Бельскае, ці то Бяляўскае... Жылі мае родзіцы ў хаце з бярвенна, з земляной падлогай, печкай. На ёй мне можна было пакачацца, і ў ёй прабабуля гатавала вельмі смачныя бліны і бульбяное шнор са скваркамі. Драўляныя лаўкі ў хаце памятаю, вокны з аканіцамі... Яшчэ помніцца, што ў кожным пакоі ў хаце ў кутах іконы віселі, кожную атачаў незвычайна прыгожы вышываны ручнік. Вышывала тая ручнікі сама прабабуля. Калісьці, мне расказалі, у кожнай сям’і беларусаў быў не адзін такі ручнік, і з ім былі звязаны розныя традыцыі. Але паколькі захавалася іх не вельмі шмат, то мы з мамай узялі некаторыя вырабы ва ўсіх родзічаў. Яны ўсе з Беларусі, з часам страцілі выгляд, але дакладна ведаю: яны ўсе беларускія”.

Дзякуй за памяць пра сваю гістарычную Бацькавішчыну, за зберажэнне рэліквій ад беларускага свайго роду, з часам страцілі выгляд, але дакладна ведаю: яны ўсе беларускія!

Іван Яцкевіч

ТЭРЫТОРЫЯ ДАБРЫНІ

І няхай прадоўжыцца гульня

Пісьмо сыну і ўнуку з прызнаннем у любові

Уважліва прачытаў пісьмо Лівінгстана Ларнеда – пісьмо бацькі малому сыну. (У інтэрнце можна знайсці па назве “Отец забывает” – Рэд.). Задумаўся. Стала зразумела, чаму яно абляцела ўвесь свет. Гэта ж споведзь бацькі, у якога наступіла прасвятленне, што ўся тая праца, якой ён займаўся – мітусня. І не вартая нічога ў параўнанні з удзелам у станаўленні яго маленькага сына. У горле ў мяне быў камік, на вачах слёзы. Як бышчам у чорна-белым кіно прамільгнула жыццё. Я змог разгледзець у ім і свае памылкі, прамашкі. А яны былі...

Миша, мой сыноч, быў малы: гадоў 5. Па нядзелях мы хадзілі з ім у мінскі парк Чалюскаўцаў, там было шмат дзіцячых атракцыёнаў. Бралі білеты на ўсе. Нам абодвум было весела, радасна. Ніколі не забуду той атракцыён, здаецца, Super-8. Велізарны, з крутымі пускамі-ўздыхамі, вялікімі хуткасіямі. Нават здаўлёк паглядзіш – катацца страшнавата. Але, зірнуўшы на ззяючы ад захаплення вочы сына, я схваціў свой страх: што, пакатаемя? Миша з радасцю пагадзіўся. Мы селі ў кабіну і панесліся. Крычалі, спявалі, смяяліся... Былі толькі мы і атракцыён, ды яшчэ вялізнае блакітнае неба... Калі спыніліся, запытаў: табе было страшна? І сын адказаў: так! Я ўсміхнуўся і сказаў: “Мне таксама было страшна”. І мы шчасліва пабеглі да наступнага атракцыёну...

Усё было добра. Вось толькі калі трэба было нам ісці дадому, сына як бышчам паднялі. Ён улікаў з сябе, падвышаў голас. Пагражаў, што мы больш ніколі не пойдзем у парк. Ён моўчкі выслушваў мае словы і нічога не казаў. Гэта цяпер я разумею: яму хацелася заплакаць і папрасіць мяне яшчэ застацца. Ён, відаць, быў узурашан: чаму тата не разумее гэтага?! Бо можна ж падоўжыць чараўніцтва атракцыёнаў!!! Перада мной быў маленькі хлопчык са сваімі захапленнямі, клопатамі, радасцямі. А я не разумеў таго. Ведаў адно: мы ў парку ўжо некалькі гадоў і пара дадому. Мне трэба вярнуцца да сваіх спраў, і мама чакае нас, хвалюецца. А сыну пара паесці ды класіцца спаць. Але яму ж так хацелася застацца ў чараўніцкай казцы парка!!!

Так, мы заўсёды знаходзілі кампраміс: лішняя паўгадзінка ў парку. Але, разумею цяпер, гэтага было так мала... І ўсведамляю сваю віну, віну дарослага перад маленькім сынам. Яна, хоць і нябачная, усё азмрочвала, гэтая віна. Але тады мне тое не далезна было зразумець. І ўсё роўна мы з сынам зноў з нецярпеннем чакалі нядзелю, разумеючы, што тужлівыя моманты расстання з паркам будуць. Але перад тым усё ж будзе казка атракцыёнаў.

Час праляцеў. Ужо 2021-ы. Майму ўнуку Данілку 3 гады. Я прыехаў да яго ў загарадны дом. У краіне – пандэмія, усе на ізаляцыі. Мае паездкі да ўнука вельмі рэдкія. Калі я прыязджаю, Данька ажывае. Ён разумее, што прыехаў яго сябар, аднадумец па гульнях, хованках, беганні... Ён сядзеў ля акна і чакаў, калі мы з татам прыедзем. Ubачыўшы машыну, загрукваў па шыбе рукамі, закрываў: хутчэй у дом!!! Ён пачаў называць мяне Віцём, і гэта мне прыемна. Жадае бачыць у мяне свайго сябра, аднагодка. І я разумею гэта, стараюся адпавядаць чаканням. Паказваў яму фінты нагамі з мячом – капіруе ўмомант. Асабліва Даніку падабаецца бегач адзін за адным у пакоі, у агародзе, хавашца між дрэвамі, скакаць цераз перашкоды, на ложку... Яго проста распіраюць эмоцыі. Але... у нейкі момант я прапанаваў яму спыніцца, і адпачыць трохі. Ён замір. Ніяк зразумець не мог: як так? Чаму раптам?! Я разумеў яго разгубленасць, але настойваў на сваім. Ён спыніўся. Узвў мяч і, у працяг гульні, кінуў мяч, каб я адбіў галавой. А я злавіў мяч і адкінуў яго ў бок. Яму так хацелася працягнуць гульню, асвоіць практыкаванне: удар галавой. Данька настойліва пачаў кідаць мяч у мой бок, цэлячы ў галаву. І ўжо без усмешкі на твары, імкнучыся прымусіць мяне праця-

МАЛОПАК АЛІНА ФАСЭВІЧ

гнуць гульніно, разварушыць: ён жа бачыў, што мне тое падабалася. А я не падтрымаў сябра. Данька спыніўся. Замоўк, адышоў. І стаў сумным-сумным. Мабыць, таму, што растаў і яго надзея на свайго сябра.

Я пад настроем распавёў пра гэты эпізод маме Тані. Цяпер вельмі дакараю сябе за тое: бо нічога ж такога не адбылося! Нічога!!! А мама паклікала Даньку і пачала яго “прабіраць”: чаму ён так абыходзіўся са мной, чаму пакрыўдзіў. Потым сказала: прасі прабачэнні ў Віці. Данька маўчаў. Я бачыў яго вочы. У іх яшчэ не было рашэння, але я бачыў, што яно выпявае. Што гэты маленькі хлопчык ужо ўсё разумее, але... яму ж так хацелася працягнуць гульню!

Праз некаторы час усё забылася на тое, што адбылося. А мінут праз 20-30 да мяне

падшоў Данька, абняў і сказаў ціхенька: “Я больш ніколі не буду цябе крыўдзіць...” У мяне на вачах з’явіліся слёзы. Божа, што я нарабіў! Мой унук хацеў гуляць са мной – а адмовіў яму! І яшчэ маме пажаліўся... Мне хацелася крычаць: Данька, я больш ніколі не зраблю так у дачыненні да цябе! Потым падыхла мама Таня і сказала мне ціха-ціха, што перад тым, як падыхці да мяне, Данька да яе падшоў і сказаў: мама, я больш не буду крыўдзіць Віцю.

Два выпадкі з жыцця бацькоў, дзяцей і дзядоў. Для дарослых бышчам бы і непрыветныя. Але з малага вырастае вялікае, па драбніцка складаюцца – ці не складаюцца – адносіны. Будзем шчырымі: мы часам бываем несправядлівыя да сваіх маленькіх дзяцей і ўнукаў – бо забыліся на мудрае настаўленне: “Будзьце як дзеці!”. А таму ў дачыненнях з гэтымі прамяністымі, высёльнымі, асветленымі Радасцю анёлкамі – даюць усё дарослае! Прэч нашыя залішня хвалеванні, трывогі, настроі! Бо перад намі нашы дзеці, нашы ўнукі. Мы маем права толькі маліцца за іх, ведаючы наперад, што дарослае жыццё і ў іх, пэўна што, не заўсёды будзе радаснай гульнёй.

Віктар Пракаповіч, ваенны пенсіянер

Ад рэдакцыі. Да нас звярнуўся з прапановай аб супрацоўніцтве афіцэр запаса, у мінудым выкладчык ваеннага вучылішча (і адзін з актыўных стваральнікаў кнігі “Минское высшее инженерное... училище ПВО. Воспоминания”) Віктар Пракаповіч. Урадженец палескага горада Любань, выпускнік зганага МВІЗРУ (такую абрэвіятуру ведалі вайскоўцы па ўсім Савецкім Саюзе) да таго ж узначалваў Беларускі фонд сацыяльнай абароны былых ваеннаслужачых. Віктару Міхайлавічу ёсць пра што расказаць, чым падзяліцца. І жыццёвая сітуацыя, над якой ён разважае, цікавая для многіх.

Шляхі-дарогі "Землякоў"

Актывісты Смаленскага рэгіянальнага грамадскага руху "Землякі" абараняюць добрую памяць пра герояў і ахвяры Вялікай Айчыннай вайны, прыцягваючы да патрыятычнай працы і энтузіястаў з Беларусі

З кіраўніком грамадскага руху "Землякі" Сяргеем Крыўкам пазнаёмліся мы восенню, на пасяджэнні Кансультацыйнага савета па справах беларусаў замежжа пры МЗС. Сустрэліся пазней у рэдакцыі, калі Сяргей Расціслававіч зноў прыехаў на Бяшчэўшчыну. Гаварылі як пра яго родавыя беларускія карані (Віцебшчына, Шаркаўшчынскі раён), так і пра справы аб'яднання, якім ён кіруе ад часу стварэння. Дарэчы, досвед лідарскай працы за яго плячыма немалы: быў намеснікам губернатара Смаленскай вобласці, узначальваў Смаленскі філіял Расійскага дзяржуніверсітэта турызму і сэрвісу. Палітык, кандыдат тэхнічных навук, дацэнт, прадпрыемлівы. Ну і грамадскі дзеяч, добра вядомы ўжо не толькі ва ўсходнім расійскім рэгіёне – у тым ліку і як кіраўнік Нацыянальна-культурнай аўтаноміі беларусаў Смаленскай вобласці.

– Сяргей Расціслававіч, у часопісе "Смаленск" я знайшоў публікацыю галоўнага рэдактара Уладзіміра Коранева "На малой родзіне Сергея Крывко". Там прачытаў: на самым пачатку 2019-га "Асацыяцыя беларусаў Смаленскай вобласці накіравала прадстаўніцтва на Шаркаўшчыну для ўсталявання пабрацімскіх дачыненняў". Аўтар з цэльнай расказвае пра той куток Віцебшчыны, яе славетны мясціны, хлебасольныя гаспадары і пра тое, што "ў вёсцы Крыўкі нас чакала сям'я сястры Сяргея Крыўкі". То гэта, відаць, ваша родная вёска?

– Калі быць дакладным – наша родавая вёска: там бацька мой нарадзіўся А ў 1964-м будучыя мае бацькі, Расціслаў Васілевіч (ён быў шафёрам) і Ганна Пятроўна, паехалі на цаліну. Я нарадзіўся ў Кустанайскай вобласці. У 1974-м наша сям'я – бацькі ды мае з малодшай сястрой Марынай – пераехала жыць у Крыўкі, быў я ў 3 класе. І шмат чаго спачатку не разумеў, калі гаварылі мясцовыя жыхары. А ў сельскай школе было так заведзена: мне проста не ставілі некаторы час ацэнкі па беларускай мове. І я паступова, без прымуся паглыбляўся ў мясцовае моўнае асяроддзе. І ў пятым ужо класе стаў выдатнікам па мове, нават нешта падказваў іншым: калі хто, скажам, дж і дз падзяляў пры напісанні. Бацька з маці так і жылі ў Крыўках, там і пахаваныя. А я пасля школы з'ехаў вучыцца ў Смаленск – і ён мне стаў як родны. Так, сястра ў роднай вёсцы на Шаркаўшчыне жыве, урачом працуе. Раней вёска вялікая была, цяпер меншая. А побач там аграгарадок Луккі: цэнтр моцнай гаспадаркі яшчэ за савецкім часам, і тады школу трохпавярховую прыгожую там пабудавалі, большшую – відаць, нават большую, чым у Шаркаўшчыне.

– Луккі яшчэ вядомыя і як малая радзіма Элізэра Бэн-Елгуды, стваральніка сучаснага іўрыта. І ў тых жа мясцінах нарадзіўся вядомы дыржёр, хормайстар, народны артыст

СССР Генадзь Ціговіч... Так што мясціны багатыя на таленавітых людзей.

– Згодзен. Вось я школу там у 1983-м закончыў, і з выпускнікоў тых гадоў з часам вырасла, ведаю, нямала моцных кіраўнікоў. І яшчэ нюанс: у класе ў нас з 25 вучняў 16 былі па прозвішчы Крыўка, прычым 4 – Сяргей Крыўкі. (У часе працы над гэстам Сяргей напісаў, што "нейкім незразумелым чынам беларускае прозвішча Крыўка, з націскам на ы, было пераведзена на рускую мову як Крывко, з націскам на о. Пасля таго і ў Беларусі пачалі пісаць: Крыўко. Што гістарычна няправільна. "Поэтом, ради исторической справедливости, прошу вас в материале написать: "Сяргей Крыўка". А то в деревне покажу газету, и меня половина не поймёт, а вторая половина посмеется. Скажут: Сергей не знает, какая у него фамилия". Па просьбе ўладальніка прозвішча мы пішам Сяргей Крыўка, у множным ліку –

мне ёсць невялікі бізнэс: гэтым на жыццё зарабляю.

– З чаго пачыналася ваша грамадская дзейнасць?

– Першапачаткова ўзнік праект "Землякі". Прычым, задумваючы яго, мы лічылі, што будзе ён пашыраны не толькі на Беларусь, але і ва Украіну, краіны Прыбалтыкі, Польшчу, дасягне Казахстана і рэспублік Каўказа. Але ў 2014-м украінцы па сутнасці адыйшлі – і не толькі ад праекта... У рэшце рэшт засталіся ў ім расіяне ды беларусы. А неўзабаве ўзнікла ўнутры руху і Беларускае нацыянальна-культурнае

нас група аднадумцаў, і мы сталі падарожнічаць. Ездзілі ў нашу Беларусь, і не толькі ў Мінск, але і ў Глыбоку, па вёсках. Гэта былі краязнаўчыя экспедыцыі. Раніцай сабраліся-прачнулись – і на 2-3 дні на выхадныя за горад, на прыроду. Часта выязджалі на азёры: іх і на Смаленшчыне ёсць некалькі соцен, і ў Беларусі шмат. З часам пачалі рабіць аўтапрабегі. Першыя нашыя праекты былі патрыятычныя, і шмат надмаганняў мы ў тое ўкалалі. А галы тры таму пачалі яшчэ з'яўляцца і культурна-асветніцкія праекты.

– Хто вашы папечнікі?

С. КРЫЎКА

Сяргей

Крыўкі.

Мяркую, у Год гістарычнай памяці такое рашэнне Сяргея Расціслававіча заслугоўвае павагі. – Аўт.) Каб не было ў класе блытанніны, мне настаўнікі казалі: "Сяргей Расціслававіч, ідзіце да дошкі". Як дацэнта ў інстытуце. І давер землякоў нас абавязваў ісці па жыцці сумленна, з годнасцю.

– Гэта каштоўнае псіхалінгвістычнае праграмаванне... Калі сам сябе чалавек павважае з дзіўніства, то потым, кажучы, менш будзе стрэсаў па жыцці. Дарэчы, калі вы сышлі з пасады намесніка губернатара вобласці ў 2011-м, то журналісты называлі гэта ўчынкам і "самай загадкавай палітычнай гісторыяй года". Як складалася вашае жыццё пасля такога павароту лёсу?

– Спачатку – пра тое, як сышоў. Калі не ўдавацца ў падрабязнасці, то ўсё проста: прыйшоў тады ў нас новы губернатар і, як гэта часта бывае ў Расіі, прывёў сваю каманду. Таму я вярнуўся да заняткаў навукай, да выкладання: а я – кандыдат тэхнічных навук, дацэнт. Некаторы час узначальваў Смаленскі філіял Расійскага дзяржуніверсітэта турызму і сэрвісу. А на сёння ўзначальваю некалькі грамадскіх арганізацый, да таго ж у

аўтаномія. Уліку, членства ў ёй пакуль няма, працую актывістам у 30. Заўважу яшчэ, што нагэраю я такую цікавую сітуацыю. Звычайна беларусы ў Расіі хутка русіфікуюцца. А вось Смаленшчына ўся, я б сказаў, глыбока беларусізавааная. Шмат там усяго, што блізкае нам, беларусам: і ў побыце, і ў мове, у звычаях, нават у кухні. Куды б мы ў Глыбоку ні прыезджалі – гуцаць беларускія песні практычна на кожным фестывалі ці канцэрце.

– А то ж і не сакрэт, што Смаленшчына доўгі час была, скажам так, пад беларускім культурным і моўным уплывам. Гэта добра бачна і на "Этнаграфічнай карце беларускага племя", якую склаў яшчэ ў 1903 годзе прафесар Яўхім Карскі. Не ўсе ведаюць, але дзед Аляксандра Твардоўскага, вядомага паэта са Смаленшчыны родам, меў беларускія радавыя карані. Ёсць яны і ў падарожніка Мікаіла Пржывальскага, і ў прадстаўнікоў багатага на таленты дваранскага роду Гінак... Смаленшчына беларусам не чужая! Але, мяркуючы па прынесеным вамі буклетах, пошукам родавых каранёў "Землякі" пакуль не займаюцца – арганізуюць патрыятычныя аўтапрабегі...

– Спачатку сфармавалася ў

Сяргей Крыўка і яго каманда

– Людзі розных нацыянальнасцяў. Шмат сярод іх тых, каго я называю: расіяне беларускай нацыянальнасці.

– Калі па часе пачаліся вашыя паездкі?

– Паступова складалася ініцыятыўная група, распрацоўвалі праграму агітпрабегаў, графікі руху... Звязваліся з партнёрамі, планавалі сумесныя мерапрыемствы. Удзкладваліся планы, задачы, з'яўляліся новыя ідэі. У 2016-м пачалі рэалізаваць праектаў. Пабывалі тады на Віцебшчыне: у Глыбокім і ў іншых гарадах. Наведалі Оршу, заехалі ў Мінск. Наведвалі брацкія магілы, мемарыялы. І паступова прыходзіла ўсведамленне: сітуацыя з помнікамі, месцамі пахаванняў ахвяр вайны патрабуе да сябе асаблівай увагі. Што высокія словы пра вечную памяць, загінулых герояў і ахвяры вайны часам не адпавядаюць таму, што ёсць у рэальнасці, што мы бачым, як кажучы, на мясцовасці. Асабліва тое кідалася ў вочы ў расійскай Глыбоцы: помнікі не ўсюды дагледжаныя, і няма сістэмнай працы з імі, нават нейкі інвентарных нумароў... А калі так і надалей пойдзе справа, разважалі, то ў помніку падобных няма будучыні. А без памяці пра вайну і без мэтанакіраванай працы па яе зберажэнні – няма будучыні ў нас саміх. Вось мы і пачалі працу па ўсталяванні геаграфічных каардынат помнікаў ваеннай пары. І трэба яшчэ апісанні: у гонар чаго, у памяць пра каго і калі помнік, памятыны знак, абеліск, мемарыял пастаўлены. Пачалі супрацоўнічаць з мясцовымі расійскімі і беларускімі краязнаўцамі, педагогамі, прадстаўнікамі ўлады. Задумалі праграму ажно на цэлыя 5 гадоў.

– Вялікая праца! А грошы на яе адкуль?

– Асноўная праца робіцца на нашым энтузіязме. Да таго ж нам удалося атрымаць пад праект грант Прэзідэнта Расіі на расцці грамадзянскай супольнасці, і ў 2018-м за кошт тых грошай быў выдзелены вёс гэта маляўнічы інфармацыйна-мемарыяльны буклет "Дарогі вайны. Дарогі міра. Дарогі памяці". Хачу падзяцца яго вам у рэдакцыю. Дарэчы, адна з ідэй праекта ў тым, каб бліжэй аглядзець яказ дарогі. Бо, мы ведаем, не толькі гарады, стратэгічныя вышыні, крэпасці становіліся ў вайну аб'ектамі, вакол якіх разгортаваліся жорсткія баявыя дзеянні, але і дарогі з камунікацыямі. Таму дзясяткі, сотні помнікаў, ваенскіх пахаванняў, а таксама мемарыяльных комплексаў мы бачым у межах вялікіх і малых аўтадарог, значных дарог і нават невялікіх праездаў, арыентаваных па лініі наступлення ворага: з Брэста на Маскву. Усвядоміўшы гэта, мы паспрабавалі глядзець на ваенныя дарогі не як на франтальную, а на паддоўжную паласу абароны. А на такой паласе, каб супрацьстаяць ворагу, патрэбныя вялікія сілы і срэды. Бо, па сутнасці, гэта былі галоўныя транспартныя артэрыі, па якіх разгортвалася на мясцовасці фашысцкі план выкампаненнай вайны. Паглыбіўшыся ў гэтую вялікую тэму, мы – рада грамадскага руху "Землякі" – прынялі рашэнне: арганізаваць і правесці Патрыятычны аўтапрабег "Дарогі 1941 года". І правялі яго ў ліпені 2016-га: тады было 75-годдзе пачатку вайны. Калі выходзіў буклет, правялі мы ўжо два аўтапрабегі: у 2016-м і 2017-м. І анасавалі трэці. А "Землякі 2018" – гэта быў Маршрут памяці па лініях гісторыі 3-х гардоў-героў (Смаленск, Масква, Мінск) і 6-ці Гардоў Воінскай Славы (Вязьма, Мажайск, Валкаламск, Ржэў, Вялікая Лукі, Бранск).

– У першыя два этапы, чытаем у буклете, пройдзена звыш 3000 км дарог. А ў канцы буклета вы анасавалі, што працягласць маршруту 3-га аўтапрабега будзе каля 2500 км. І ёсць там лозунг: "Салдаты і патрыёты абаранілі нашу краіну ў 1941 годзе – мы абаронім памяць пра іх сёння і назаўжды". Усё ўдалося вам ажыццявіць?

– Так, 3-ці маршрут мы таксама прайшлі. А ўсяго ўжо было 5 аўтапрабегаў. І па ходзе падарожжаў, сустрэч, паглыбленняў у тэму выкрысталізавалася ідэя праекта "Атлас памяты. Партизанский рубеж". Ён ужо таксама рэалізаваны. Ёсць і вось гэты буклет, прыміце яго ў дар ад беларусаў Смаленшчыны для рэдакцыі газеты "Голас Радзімы" – з надзеяй на працяг супрацы.

– Дзякуй, Сяргей Расціслававіч! Будзем у супраці. І наступным разам пагорым пра тое падрабязней. Дзякуй вам, аднадумцам вашым за дзейнасць, за памяць пра загінулых герояў і ахвяры вайны, якую вы актыўна абараняеце, зберагаеце.

Гутарыў Іван Ждановіч

Поле, Буйніцкае поле...

Пра гераічную абарону Магілёва на пачатку вайны, летам 41-га ведаюць многія. Сярод герояў было шмат воінаў, якія трапілі на перадавую з Тульскай вобласці Расіі, многа іх загінула на Буйніцкім полі.

Сёння на мемарыял "Буйніцкае поле", каб пакланіцца велічы і гераізму абаронцаў Магілёва, едуць людзі з усяго свету.

Агульная плошча мемарыяла – больш за 20 гектараў зямлі, пасыпанай свінцом і жалезам, палітай крывёю салдат, якія ў 1941-м закладвалі падмурак будучай Перамогі. На адным з барэльефаў пры ўваходзе ёсць словы з паэмы Аляксея Пысіна "Балада пра поле": "За полем – поле, як за словам слова, / У свеце аб свяшчэнным, дарэгім. / Ёсць Барадзінскае, ёсць Кулікова, / І – гэтае, вядомае не ўсім".

Пра Буйніцкае поле мы гутарым з Аляксандрай Бураковай, намесніцай дырэктара Магілёўскага абласнога краязнаўчага музея імя Еўдакіма Раманавіча Раманава. Яна часта суправаджае туды турыстаў як экскурсавод.

-- Аляксандра Сяргееўна, ці вядомыя імёны ўсіх воінаў, якія на Буйніцкім полі знайшлі апошні спачын?

– Паводле абагульняючых звестках, пад Магілёвам у ліпені 1941 года загінулі ці трапілі ў палон больш за 30 тысяч абаронцаў. Вядомыя імёны толькі 2,5 тысяч з іх. Астанкі 13 салдат пахаваныя ўнутры насыпнага пагорка ў цэнтры Буйніцкага поля, на якім стаіць 27-метровая капліца з чырвонай цэглы. Астанкі герояў былі знойдзены ў розных месцах па асноўнай лініі абароны, у тым ліку ля вёскі Кадзіна, сябрамі пошукавага клуба "ВІКРУ".

Імёны двух загінулых былі ўстаноўлены на салдацкіх медальёнах: гэта Барыс Аўчыннікаў з Алтайскага краю і Мікалай Пагатоўка з Саратаўскай вобласці.

– Чырвоная армія складалася з прадстаўнікоў розных народаў былога Саюза. Хто па нацыянальнасці былі тыя байцы, якія абаранялі Магілёў?

– На Буйніцкім полі змагаліся ў асноўным рускія. 172-я стралковая дывізія, напрыклад, была сфарміраваная на тэрыторыі Тульскай вобласці. Былі прадстаўнікі таксама іншых нацыянальнасцяў. Напрыклад, Фёдар Худзюк – з Украіны, ён таксама тут загінуў. Яго жонка доўгі час шукала весткі пра лёс мужа, зварталася да ветэранаў, пісала лісты ў розныя арганізацыі. Ёй пашчасціла даведацца, што загінуў яе муж менавіта на гэтым полі. Яна прыехала ў Магілёў і падарыла нашаму музею шлобонныя фатаздымкі і вышываныя ручнікі. Іх можна бачыць у асноўнай экспазіцыі музея.

– На мемарыял "Буйніцкае поле" часта прыязджаюць гісторыя. Іх асабліва кранае расійскае, звязанае з Канстанцінам Сіманавым, які завяшчаў сваім родным развезці над гэтым полем свой прах пасля смерці. Яго апошнія

Аляксандра Буракова на выставе, прысвечанай вайне

воля была выканана. Чаму Сіманаву так гэтага хацеў?

– Як ваенны карэспандэнт ён прыехаў на Буйніцкае поле ў ліпені 41-га. Вельмі ўразіўся, калі пабачыў шматлікія падбітыя нямецкія танкі. Пазнаёміўся з гераічнымі байцамі 388-га палка, якія абаранялі Магілёў, з іх камандзірам – палкоўнікам Куцепавам. Пачаў ад іх абцяганне: "Будзем стаяць, пакуль жывыя". У выніку напісаў артыкул "Гарачы дзень", які з'явіўся ў газеце "Известия" ўжо 20 ліпеня 1941 года. І той артыкул расказваў пра

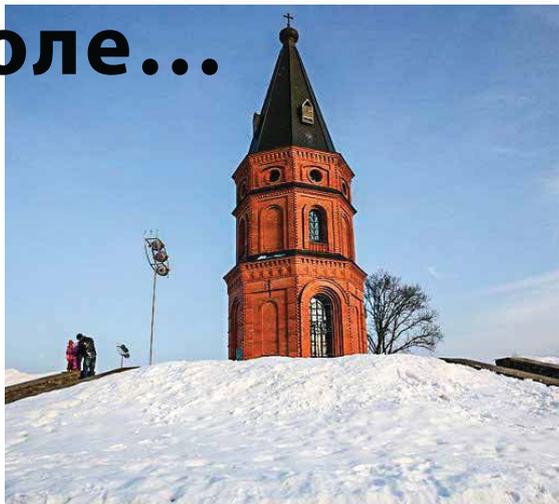
Канстанцін Сіманаву з жонкай і сынам

подзвіг абаронцаў Магілёва. Яго прачыталі тысячы людзей, але не прачыталі тыя, пра каго ён быў напісаны. Яны прадаўжалі змагацца і гінуць за Магілёў. Тое поле бою Сіманаву памятаў праз усё жыццё. У пасляваенны час напісаў знакамітую трылогію "Жывыя і мёртвыя" пра Магілёўскую абарону і ў 1979-м завяшчаў перад смерцю, каб яго прах быў развезены над Буйніцкім полем. Гэта самае красамоўнае сведчанне таго, чым было для яго свяшчэннае месца. Удзельнік вайны хацеў, каб яго імя заўсёды называлі разам з імёнамі гераічных абаронцаў Магілёва. І родным пісьменніку ўдалося выканаць волю Сіманова. Праз год з мінскага Музея валуноў быў прывезены вялікі, 15-тонны камень, і ўстаноўлены як помнік пісьменніку на Буйніцкім полі.

З аднаго боку на ім бачым знаёмае факсімілье "Константин Симонов", з другога – мармуровая дошка: "... Усё жыццё ён памятаў гэтае поле бою 1941 года і завяшчаў развезці тут свой прах". Аляксей Канстанцінавіч, сын пісьменніка, рэгулярна бываў у нашым музеі, перадаваў у яго фонды фотаздымкі ды іншыя рэчы, звязаныя з бацькам.

– Упершыню ў гісторыі Вялікай Айчыннай вайны пад Магілёвам была падрыхтавана кругавая абарона горада. Практычна ўсё дарослае насельніцтва ўдзельнічала ў ўзвядзенні абарончых рубяжоў. Пра тое, што мірныя людзі разам з байцамі Чырвонай арміі стаялі на абароне Магілёва, гаворыцца ў многіх дакументах. Ці ўвекавечана іх самаахвярнасць на Буйніцкім полі?

– Пра подзвіг народнага апалчэння сведчыць адзін з барэльефаў цаглянай трохступенчатай аркі ля ўваходу на тэрыторыю мемарыяла. Сапраўды, на Буйніцкім полі байцы 172-й стралковай дывізіі палкоўніка Сямёна Куцепава і народныя апалчэнцы са зброяй у руках змагаліся разам у поўным акружэнні. Толькі за адзін дзень 12 ліпеня было знішчана 39 нямецкіх танкаў і бронемашын! Дзякуючы ўмелай арганізацыі абароны, мужнасці і гераізму абаронцаў горад удалося трымаць 23 дні. Ніводзін іншы горад Беларусі на самым пачатку вайны не абараняўся так доўга. Германскае камандаванне прывякла браць бяз бою еўрапейскія сталіцы і краіны, а пад Магілёвам сутыкнулася з упартым супраціўленнем. Першы абеліск на Буйніцкім полі быў пастаўлены ў 1962 годзе. Крыху пазней яго замянілі на гранітны са словамі: "Тут у суровыя дні 1941 года бяспрыкладную стойкасць праявілі байцы 388-га стралковага палка 172-й стралковай дывізіі і апалчэнцы горада Магілёва, знішчыўшы толькі за адзін дзень 12 ліпеня 1941 года 39 фашысцкіх танкаў".

Капліца на Буйніцкім полі

– На тэрыторыі мемарыяла сёння шмат тэхнікі: танкі, баявыя машыны, дывізійныя і зенітна гарматы... Стаіць і нямецкі танк. Ці не адзін з тых, які падбілі пад Магілёвам у ліпені 41-га?

– Танк мадыфікацыі Т-3 адносіцца да штабных і мог належаць начальніку штаба нямецкай танкавай дывізіі. Вага танка – 23 тоны (сярэдні), экіпаж – 5 чалавек, адна гармата калібра 50 мм, два кулямёты 7,92 мм. У баявых дзеяннях танк, пэўна, не паўдзельнічаў, затануў па неасярожнасці вадзіцеля. Быў падняты з дна рэчкі Друць каля вёскі Чачэвічы Быхаўскага раёна. Рухавік танка пасля ремонту

лькі некалькі храмаў, дзе размешчаны маятнік Фуко. Якая звышдзіра закладзена ў маятнік на мемарыяле? Што яшчэ здзіўляе наведнікаў у капліцы?

– Маятнік Фуко на Буйніцкім полі ўвасабляе ідэю: як доўга будзе рухацца Зямля вакол сваёй восі, так доўга будзе жыць памяць пра абаронцаў Магілёва. Маятнік невялікі: даўжыня каната – 14 метраў, вага грузу – 16,4 кілаграма. Унутры культавага збудавання ёсць і фрэскі на тэму велічы ратнага подзвігу. Аўтар фрэсак – магілёўскі мастак Аляксандр Сувораў. Пад столлю капліцы ён адлюстравалі віды даваеннага Магілёва, намалюваў Георгія Пераможцу, які забівае дракона.

Фрэскі пад столлю капліцы

завёўся. Танк у добрым стане, і такіх танкаў захавалася няшмат. Другі танк, які прыцягвае ўвагу наведнікаў – ІС-2 (расшыфруеца як "Іосиф Сталін"). Ён лічыўся найлепшым танкам Другой сусветнай вайны. Яго тэхнічныя характарыстыкі: маса – 46 тон (цяжкі), экіпаж – 4 чалавекі, адна гармата калібра 122 мм, тры кулямёты 7,62 мм, адзін кулямёт зенітны 12,7 мм. Бранябойны снарад танка з паўтара кіламетраў прашываў лававу браню нямецкай "Пантэры" і выходзіў ззаду, сарваўшы заднюю браню сценкі корпусу. Такія танкі з'явіліся ў СССР у 1943-м. Іншыя танкі, баявыя машыны на тэрыторыі мемарыяла – пасляваенныя.

– Цяпер згадана вамі капліца ёсць, па сутнасці, цэнтральны аб'ект мемарыяла. Вядома, што ў ёй устаноўлены "Маятнік Фуко". Паступова змяняючы плоскасць ваганняў, ён пацвярджае рух Зямлі вакол сваёй восі і на Буйніцкім полі. У свеце вядомыя то-

У другім месцы бачым постаці 4-х знакамітых палкаводцаў: Аляксандра Неўскага, Дзмітрыя Данскога, князя Вялікага Княства Літоўскага Альгерда і князя Мсціслаўскага Сямёна Лугвена. Уражваюць наведнікаў сімвалічныя выявы душ салдат, якіх анёлы забіраюць на неба.

– З якіх кніжак і фільмаў можна больш даведацца пра Буйніцкае поле?

– Пра абарону Магілёва шмат напісана, і галоўны летапісец яе, безумоўна, Канстанцін Сіманаву. Пачытайце кнігі "Сто сутак вайны", "Розныя дні вайны", "Жывыя і мёртвыя". Згадаем і кнігу тульскага пісьменніка Мікалая Дружніна "Без вестак прапаўшыя". Цяпер даследчыкі абароны Магілёва – Мікалай Барысенка, Аляксандр Косцераў, Сяргей Новікаў. Пра абарону горада зняты мастацкія фільмы ("Жывыя і мёртвыя", "Дняпроўскі рубеж") і шматлікія дакументальныя. У 2021-м тульскія тэлежурналісты зняли фільм "Дняпроўскі рубеж".

Ганна Лагун

ДЗЕНЬ РОДНАЙ МОВЫ

Нарва зноў сабрала сяброў

Дзякуючы кіраўнікам суполкі “Сябры” з эстонскай Нарвы Людміле Аннус і Віктару Байкачову ў другі ўжо раз прайшла анлайн-сустрэча на платформе ZOOM, прысвечаная Дню роднай мовы

Мова – гэта сродак зносінаў, і не толькі. Скарбонка мудрасці, народнага досведу, душа кожнага народа і самы геніяльны твор кожнага з іх... Код і ключ да разумення нацыі... Вечна жывая рака, што злучае мінуўшчыну, сучаснасць і будучыню. А таксама Зямлю і Неба... Шмат у роднай мовы розных вызначэнняў. Але ж яна, будзем шчырымі, жывая толькі тады, калі жыве ў нас. Калі мы не толькі ўмеем чытаць і пісаць – думаць у яе пшын, тварыць з ёй супольна, зносіцца ў ёй бязмежна. З апошнім, дарэчы, бываюць праблемы. Але ж для чытачоў нашых не сакрэт: сёння інтэрнэт-тэхналогіі значна пашыраюць магчымасці для зносінаў на адлегласці, перадачы інфармацыі. Не ўсе беларускія суполкі замажжа і ведаюць згаданую ZOOM-платформу для правядзення анлайн-сустрэч. А вось Віктар з Людмілай належным чынам тэхналогію асвоілі, а тым самым нібы крылы роднай мове надалі. Не аднойчы і мяне запрашалі да ўдзелу, ды не складвалася. На гэты ж раз – 19 лютага – вырашыў часова адмяніць дамашні мараторы на працоўныя справы ў выхадні і далучыцца да “Сяброў”. Ого, там вялікая каманда: больш за 40 чалавек з 10 краін! І ўявіць сабе цяжка, чаго б каштавала такая сустрэча недзе ў рэале.

Прысвечана была імпрэза Міжнароднаму дню роднай мовы (адзначаўся 21 лютага), даліцца яе Нарвскае беларускае таварыства “Сябры” (Эстонія). Віктар Байкачоў узяў на сябе тэхнічную частку, а

Янка Крук, Аксана Катовіч і Віктар Байкачоў

Людміла Аннус, за асобным кампю, была мадэратарам, вядучай. Давала слова гасцям, прадстаўляла ўдзельнікаў, падахвочвала некаторых анлайнцаў да размовы ці пытанняў. Ну а ў цэнтры ўвагі былі на гэты раз навукоўцы, фалькларысты, даследчыкі традыцыйнай беларускай культуры з Мінска Янка Крук і Аксана Катовіч. Шмат усюго цікавага расказалі яны пра тое, як менавіта мова спрыяе развіццю ўсёй нашай культурнай традыцыі, як зберагае народ і кожнага з нас ад згубных вятроў глабалізацыі, духоўнага апустаўлення. Па сутнасці, назапашаныя за ўсю гісторыю народа веды закадаваныя менавіта ў роднай нашай мове, і ёю ж ажыўляюцца – пры ўсёй павазе да моваў прышлых і таксама ў нас запатрабаваных. Даследчыкі дзяліліся багатым досведам уласнага спасціжэння народнай душы, пранікнення ў таямніцы абрадаў, прыадкрывалі глыбінныя сэнсы звычайу,

ад якіх, бывае, толькі пус-т а я ф о р-м а ёсць у нашым часе. Віктару Байкачову падзяка за спасылку і відэазапіс: <https://disk.yandex.ru/i/7Bw9q3RK3dF8PA> У анлайн-сустрэчы паўдзельнічалі беларусы Нарвы, прадстаўнікі беларускіх суполак у Эстоніі з Йыхві (БЭЗ), Тарту (“Спадкі”), Таліна (“Лес”), Пярну (“Лад”). Далучыліся да цікавай размовы нашы супляменнікі з Беларусі, Літвы, Латвіі, Малдовы, Італіі, Арменіі, Украіны, Расіі ды Казахстана. Да нас звярнуліся з вітальнымі словамі першы сакратар АМБасады Беларусі ў Эстоніі Аляксей Зубко, дарадца адзела культурнай разнастайнасці Мінкультуры Эстоніі Арцём Цяплюк, кіраўнік Круглага стала нацыянальна-культурных таварыстваў павета Іда-Вірумаа (Эстонія) Аляксандр Дусман, прадстаўніца Фонду інтэграцыі (Эстонія) Аня Хярсінг, кіраўніца Нарвскага дома эстонскай мовы Ганна Фарафанава.

Напрыканцы сустрэчы Таццяна Макаранка з Нарвы, аўтар міжнароднага мастацкага праекта “Наш Шагал”, расказала пра яго сутнасць, запрашала да ўдзелу юных мастакоў. Паралелі, кранулі сваёй дур’янасцю і цэльнай беларусы Томска, якія таксама былі на анлайн-сувязі. І песню беларускаму пад гармонію заспявалі, і стол з пачастункамі накрылі. “Гэта зямлячка Любоў! Адаскевіч такі нам сюрпрыз падрыхтаваў: з драмікі ды з беларускай песняй”, – патлумачыла пазней Людміла Аннус. Ураджэнка Наваградчыны даўно працуе ў Томску дырэктарам Муніцыпальнай бюджэтай установы дадатковай адукацыі дзцей – Дома дзяцінства і юнацтва “Факел”, да таго ж паспяхова кіруе Нацыянальна-культурнай аўтаноміяй беларусаў у Томскай вобласці. Праз Людмілу былі прылажэнне Вайбэр выйшлі і з ёй на кантакт. “Дранкі пяхла Святлана Мініна гэтым разам, пра сала паклапалася Наталія Шаўлюўская, а Ірына Галкіна за гурочкі адказвала”, – з лёгкім гумарам паведала Любоў Аляксандраўна. І зымкаў наслала, і відза, і спасылка цікавых... Як будзе больш часу, то разбіярэм пошту ды падрабязней пра жыццё беларусаў у Томску раскажам. Дзве з паловай гадзіны ў коле сяброў доўжылася размова. І нам сяброўскае сумоўе, прысвечанае Дню роднай мовы, зусім не здоўжылася. А на развітанне Янка Крук пажадаў усім: “Шчасця, долі, хлеба, солі, крынічнай вады – і ніякай бяды!”

Іван Ждановіч

СЛОВА І СПРАВА

Знайшлі спачын пад нашым небам

Больш за тысячу байцоў Чырвонай арміі, якія нарадзіліся ў Комі АССР, прызываліся ў войска з яе тэрыторыі, загінулі ў часы Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Беларусі

Надаўна ў рэдакцыю прыйшла вестка з Беларускай нацыянальна-культурнай аўтаноміі Рэспублікі Комі: там напярэдадні Новага года з друку выйшла кніга “Ад Комі да Брэста. Дарагой памяці і славы”. Нагадаем, што выданне было запланавана ў межах аднаіменнага праекта, які беларуская суполка распачала ў 2019 годзе і на тое атрымала субсідыю Міністэрства нацыянальнай палітыкі Комі. Кніга прысвечана жыхарам Комі, якія ваявалі ў Вялікую Айчынную вайну на тэрыторыі Беларусі. Прэзентацыя выдання пройдзе ў красавіку: будзе адзначацца 25-годдзе Беларускай НКА ў Комі. “Родныя, нашадкаі байцоў Чырвонай арміі, якія загінулі ў гады вайны ў Беларусі, цяпер могуць прыехаць на нашу зямлю, прыйсці да магіл герояў, прывезці на іх жменькі роднай зямлі з Комі”, – сказаў Валерый Лучанок, старшыня Беларускай

Валерый Лучанок уручае кнігу ўдзельніку вайны Мацвееву Шышэлаву

нацыянальна-культурнай аўтаноміі Комі. Першыя экзэмпляры кнігі напрыканцы 2021-га ён уручыў удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны: Мацвееву Дзмітрыевічу Шышэлаву з сёла Усць-Цільма і Тамары Ігнацьеўне Голубевай з горада Інта. Вялікую працу па пошуку пахаванняў ураджэнцаў Комі ў Беларусі курывала Тамара Паздзеева, кіраўніца аддзялення Нацыянальна-культурнай аўтаноміі ў сяле Усць-Цільма. (Дарэчы, гэта сяло рускіх стараабрадаў на поўначы Комі, у якім зберагліся ўнікальныя культурныя традыцыі, адметныя строі. Шырока вядомае старадаўняе свята старавяраў Усць-Цілемская Горка – там абрады жывыя, зберагаюцца па гэты час. А сам Горачны фальклор уключае 17 песенных сюжэтаў, большасць з якіх, адзначаюць даследчыкі, з класічнага рускага карагоднага рэпертуару. – Рэд.). Таццяна ж і рэдагавала кнігу. Складзі спісы байцоў Комі, якія знайшлі вечны спачын у беларускай зямлі, было няпрос-

та. Дзеля таго ўстанавілі энтузіясты кантакты з Нацыянальным архівам Рэспублікі Комі, з Сыктыўкарскім дзяржаўным архівам. Весткі пра тых воінаў, якія вярнуліся з вайны дадому, прадставілі адміністрацыі Саснагорскага, Карткерскага, Княжапагостскага, Прылузскага муніцыпальных раёнаў Комі, гарадскога акругі Інта ды іншыя. Па словах складальнікаў кнігі, шмат інфармацыі было знойдзена праз інтэрнэт, у газетах, у музеях ды іншых арганізацыях. Па электронным дадатку “Кніга памяці Рэспублікі Комі” удалося ўсталяваць, што на тэрыторыі Беларусі загінула 1064 воіны, якія прызываліся ваенкаматамі Комі АССР. Большасць з іх знайшлі апошні спачын у Віцебскай

Кнігу атрымала ўдзельніца вайны Тамара Голубева

(528 чалавек), Гомельскай (219 чалавек) і Магілёўскай (201 чалавек) абласцях. Дзякуючы Упраўленню па ўзвешчванні памяці абаронцаў Айчыны і ахвяр вайны Узброеных сілаў Беларусі былі пацверджаны пахаванні ў Брэсцкай вобласці 20 воінаў Комі з 43, у Віцебскай вобласці – 216 байцоў з 528. З цягам часу чальцы Беларускай суполкі Комі збіраюцца дапамачы знайсці тыя месцы пахаванняў родным і блізім загінулых. У межах праекта “Ад Комі да Брэста. Дарагой памяці і славы” прадуладжаны выпуск мастацкага альбома “Салдацкія партрэты і лесы”, паездка сваякоў загінулых, а таксама чальцоў пошукавай групы і Беларускай суполкі Комі ў Беларусі па маршруце “Сыктыўкар – Брэст – Сыктыўкар”. Так што рэалізацыя праекта, які садзейнічае захаванню гістарычнай памяці, прадаўжаецца. У нашым часе Беларускай нацыянальна-культурнай аўтаномія – самая шматлікая з суполак іншых дыяспар у Комі. Яна была зарэгістраваная ў красавіку 1997 года.

Ганна Лагун

2022: Год гістарычнай памяці